

№ 245 (21008)

2015-рэ илъэс

МЭФЭКУ ТЫГЪЭГЪАЗЭМ и 24-рэ

> кыхэтыутыгыхэр ыкіи нэмыкі къэбархэр тисайт ижьугьотэцтых WWW.ADYGVOICE.RU

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

ЩыІэкіэ-псэукіэ тэрэз яІэным фэшІ

Сирием къик і ыжьыгъэ тилъэпкъэгъухэм ІэпыІэгъу афэхъугъэным пае зэхащэгъэ комиссием изичэзыу зэхэсыгъо мы мафэхэм щыіагъ. Мы илъэсым Іофэу зэшіуахыгъэхэм зэфэхьысыжьхэр афашіыгъэх.

Ар зэрищагь комиссием итхьаматэу, АР-м и Премьерминистрэу КъумпІыл Мурат. Джащ фэдэу зэхахьэм хэлэжьагъэх АР-м и Вице-премьерэу Наталья Широковар, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутатэу Мырзэ Джанбэч, Адыгэ Республикэм и ЛІышъхьэрэ министрэхэм я Кабинетрэ я Администрацие ипащэу Владислав Федоровыр, Адыгэ Республикэм лъэпкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет итхьаматэу Шъхьэлэхъо Аскэр, министрэхэм я Кабищыщхэр, ведомствэ зэфэшъхьафхэм яліыкіохэр.

Сирием къикІыжьхи тирес-

льэпкьэгьухэр щыІэныгьэм зэрэхэгъозэжьыхэрэм, ІэпыІэгъу афэхъугъэным епхыгъэ Іофтхьабзэу зэрахьэхэрэм Шъхьэлэхъо Аскэр къатегущы агъ. Ащ къызэриІуагъэмкІэ, непэрэ мафэм зихэкужъ къэзыгъэзэжьыгъэ нэбгырэ 600-м ехъу Адыгеим щэпсэу. Ахэм ащыщэу 70-р студентых. Нахыбэм ахьщэ атызэ фэтэр къаубыты, ау псэупІэ зэзыгьэгьотыхэрэм япчъагъи илъэс къэс хэхъо. ГущыІэм пае, Мыекъуапэ фэтэр 13-рэ чІылъэ уни 6-рэ щызэрагъэгъотыгъ, псэупіитіу агъэпсы, ащ нэмыкіэу чіыгу Іахьищ къащэфыгъэу унэшІыныр рагъэжьэщт. Афыпсыпэ къоджэ псэупІэм нэбгыри 140-рэ щэпсэу. Ахэм унэ 20 афашІыгъ Къуаджэу Мэфэхьаблэ Сирием къикІыжьыгъэ тилъэпкъэпубликэ къэзыгъэзэжьыгъэ ти- гъухэм чІыгу Іахь 37-рэ щара-

тыгь, унэгьуищымэ псэупіэхэр ликэм ынаіэ тет. РеспублиашІыгьах, щымэ агьэпсы пэт.

Къэзыгъэзэжьыгъэхэр республикэм илъ щыІакІэм хэгъэгьозэгьэнхэмкІэ гупчэм иІофышІэхэр Сирием къикІыжьыгъэхэм ятхылъхэм ягъэпсынкІэ ІэпыІэгъу афэхъух. Мы илъэсым ащ фэдэу нэбгыри 171-мэ яшІуагъэ арагъэкІыгъ. Сирием къикІыжьыгъэ тилъэпкъэгъухэм ясабыйхэр гъэсэпІэ учреждении 10-мэ ащеджэх. 2014 — 2015-рэ илъэс еджэгъум гукэ программэхэм къадыхэлъытагъэу 2015-рэ илъэсым сомэ мин 268-м ехъу егъэджэнхэм апэІухьанэу агъэнэфэгъагъ. Урысыем ыкІи Адыгеим якультурэ, ахэм яхэбзэгьэуцугьэхэм яхьылІэгъэ курсхэри афызэхашагъэх.

2015-рэ илъэсым щылэ мазэм и 1-м къыщегъэжьагъэу Федеральнэ хэбзэгьэуцугьэм зэхьокІыныгъэхэр зэрэфэхъугъэм къыхэкІэу ІэкІыб къэралхэм

Непэрэ мафэм зихэкужь къэзыгъэзэжынгъэ нэбгырэ 600-м ехъу Адыгеим щэпсэу. Ахэм ащыщэу 70-р студентых.

рыт еджапІэхэм нэбгырэ 86-рэ ачІэсэу къалъытагъ. 2015-рэ илъэсым Іоныгъом и 1-м ехъулІэу Сирием къикІыжьыгъэхэм якІэлэ 74-рэ гурыт еджапІэхэм къякІолІэжьыгъ. Ахэм ыпкІэ хэмылъэу тхылъхэр аратыгъэх. Зэтыгъо къэралыгъо ушэтыншъхьафэу зафагъэхьазыры.

рихъыр арагъэшІэным респуб- тетыр ахэт.

къарыкІыжьыхэрэр Урысыем щыпсэунхэм ыкІи щылэжьэнхэм пае урысыбзэ зэраlэкlэльыр, хэбзэгьэуцугьэу щыІэхэр зэрашІэхэрэр къэзыушыхьатырэ тхылъ къыдахын фае. Комиссием зэригьэнэфагьэу, урысыбзэ зыщызэрагъэшІэрэ еджапІэхэу урысыбзэмкІэ къэралыгъо Сирием къикіыжьыгъэ ти- тестирование зышіыхэрэм льэпкьэгьухэм урысыбзэр, та- Адыгэ кьэралыгьо универси-

Апшъэрэ еджапІэхэм ягугъу пшІын зыхъукІэ, 2014 — 2015-рэ илъэс еджэгъум Адыгэ къэралыгьо университетым иподготовительнэ отделение нэбгырэ 25-мэ къаухыгъ, бакалавриат ыкІи магистратурэ программэмкіэ еджэнхэу нэбгырэ 22-рэ чІэхьагъ. 2015 — 2016-рэ илъэс еджэгъум подготовительнэ отделением нэбгыри 5. бакалавриат программэмкІэ еджэнхэу нэбгырэ 16 аштагъ. Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым 2015-рэ илъэсым Іоныгъом и 1-м ехъулІэу студент 14 щеджэнэу къекІолІагъ.

Джащ фэдэу зихэкужъ къэзыгъэзэжьыгъэхэм Іофшіапіэ ягъэгъотыгъэнми зэхэсыгъом игугъу щашІыгъ. Мы илъэсым къыхиубытэу нэбгырэ 27-мэ Іофшіэпіэ чіыпіэ зэрагьэгьотынымкІэ ІэпыІэгъу афэхъугъэх. Ахэм янахьыбэр псэолъэшІыным хэт, медицинэм, сатыум, дэн-бзэным, культурэм зафэзгъэзагъэри макІэп.

Къэзыгъэзэжьыгъэхэм Іэпы-Іэгъу афэхъугъэнымкІэ фондым ыкІи АР-м ІофшІэнымрэ социальнэ хэхъоныгъэмрэкІэ и Министерствэ яшІуагъэкІэ унэгъуи 136-мэ ІэпыІэгъу алъы-Іэсыгъ. ИлъэсыкІэм ехъулІэу джыри ІэпыІэгъу афэхъунхэу Премьер-министрэм пшъэрылъ къыгъэуцугъ.

- Тилъэпкъэгъухэр щыІэныгъэм хэгъэгъозэгъэнхэм пае тшІэрэр бэ, ау ахэм алъэныкъокІэ гумэкІыгъохэр джыри мымакlәу щыlэх, — къыlуагъ КъумпІыл Мурат. — Заом къыхэкІыжьыгъэ тилъэпкъэгъухэм щыІэкІэ-псэукІэ тэрэз яІэным тынаІэ тедгъэтыныр ыкІи ІэпыІэгъу тафэхъуныр типшъэрылъ. АщкІэ министерствэхэм, къулыкъухэм, муниципалитетхэм, къоджэ псэупІэхэм, нэмыкІхэми яІофшІэн джыри нахь агъэлъэшын фае.

Сирием къикІыжьыгъэхэм 2016-рэ илъэсым ІэпыІэгъу зэрафэхъущтхэ лъэныкъохэр Іофшагъэнэфагъэх.

ПІАТІЫКЪО Анет.

Сурэтыр Іэшъынэ Аслъан тырихыгъы.

Мэфэкіхэр щынэгъончъэнхэу...

Илъэсыкіэм икъихьагъу къэблэгъагъ. Ащ ипэгъокіэу мэфэкі Іофтхьабзэхэр учреждение зэфэшъхьафхэм ащызэхащэх е ащагъэхьазырых. Ціыфхэр бэу зыщызэхэхьэрэ чіыпіэхэр терактхэм, нэмыкі тхьамыкіагьохэм зэращыухъумагьэхэр щынэгъончъэным фэгъэзэгъэ къулыкъухэм джырэблагъэ ауплъэкіугъ.

Анахьэу культурэм иучреждениехэр яухьазырыныгьэ зэрауплъэкІугьэм имыары анаlэ зытырагъэтыгъэхэр. Ахэм

закъоу, цІыфхэм ящынэгъончъагъэ

къэухъумэгъэным фэшІ шІокІ имыІэу агъэцэк не шапхъэхэр япащэхэм афагъэнэфагъэх. Ахэм къызэрэдалъытэрэмкіэ, техникэ зэфэшъхьафхэр, хьэ гъэсагъэхэр зигъусэ специалистхэр къыздырагъа эхэээ унэу мэфэк Іофтхьабзэр зыщыкІощтыр хэзыгъэ имыІэу амыуплъэкІугъэу зыпари щызэхащэн фитхэп. Хэгъэгу кloцl loфхэмкlэ къулыкъухэм зэпхыныгъэ адыряІэным пае, ащ ищыкіэгъэ пстэури пэшіорыгъэшъэу агъэхьазырын фае. АмыуплъэкІугъэу, къызэпамыплъыхьагъэу учреждениехэм мы мафэхэм зыпари ачlагъахьэ

хъущтэп. Джащ фэдэу мэфэк Іофтхьабзэхэр зэхэзыщыхэрэмрэ ахэлажьэхэрэмрэ ацІэ-алъэкъуацІэхэр пэшІорыгъэшъэу зэрагъэшІэнхэу афагъэпытагъ.

Культурэм иучреждениехэм мы мафэхэм цІыфыбэ ащызэхэхьащт, ары ахэм анахь анаІэ зыкІатырадзагъэр, ау нэмыкі объектхэри Іэпэдэлэл ашіыгъэхэп. Мы мафэхэм зэкІэри хэзыгъэ имыlэу ауплъэкlух, къагъэгъунэх, къулыкъу пстэоу щынэгъончъэным фэгъэзагъэхэм гъэлъэшыгъэу мэфэкІ мафэхэм Іоф ашІэщт.

тын ІукІэщт.

ИльэсыкІэ мэфэкІхэр рагъэжьагъэх

АР-м и Къэралыгъо филармоние илъэсыкІэм епхыгъэ Іофтхьабзэхэу АР-м и Ліышъхьэ кіэщакіо зыфэхъугъэхэр щырагъэжьагъэх. Ахэм зэкіэмкіи сабый 1500-м ехъу ахэлэжьэщт.

Іофтхьабзэр зэхащэ АР-м гъэсэныгъэмрэ шІэныгъэмрэкІэ, офијанымра социальна хахъоныгъэмрэкІэ ыкІи культурэмкІэ иминистерствэхэм.

Мы илъэсым мэфэкІхэр мэфищым къыкІоцІ филармонием щыкІощтых. Тыгъуасэ мэфэкІ елкэу ащ щыІагьэм Теуцожь, Кощхьэблэ, Красногвардейскэ ыкІи Тэхъутэмыкъое районхэм къарыкІыгъэ кІэлэцІыкІухэр хэлэжьагъэх.

Тыгъэгъазэм и 23-м мэфэкІ Іофтхьабзэм къырагъэблэгьэщтых Джэджэ, Шэуджэн, Мыекъопэ районхэм ыкІи Адыгэкъалэ якІэлэеджакІохэр. Ахэм ягъусэщтых Краснодар краим щыщ кІэлэеджакІохэу Адыгеим и ЛІышъхьэ къыригъэблэгъагъэхэр.

Тыгьэгьазэм и 24-м Мыекъуапэ икіэлэціыкіухэм филармонием щагъэмэфэкІыщт.

кунчик и Крысиный король» зыфиюрэр къафигъэлъэгъощт. (Тикорр.).

Мэфэк Іофтхьабзэр рамыгьа-

жьэзэ кІэлэцІыкІухэм филар-

монием ифойе щагъэпсыгъэ

творческэ къэгъэлъэгъонхэм

нэІуасэ зафашІын алъэкІыщт.

Сабый пэпчъ мы мафэм шІухьаф-

итворческэ коллектив кІэлэцІы-

кlухэм апае спектаклэу «Щел-

Къэралыгъо филармонием

ГарихъымкІэ яшІэныгъэхэр сыд фэдэха?

Адыгеим щыщэу нэбгырэ 500 Хэгъэгум итарихъ фэгъэхьыгъэ Всероссийскэ ушэтыным хэлэжьагъ.

Іофтхьабзэр федеральнэ проектэу НыбжыкІэ парламентым зэхищагъэм щыщэу рекІокІыгь, «Мафэ къэс Урысыем сырэгушхо!» зыфиlорэ девизым чІэтэу кІуагъэ.

Всероссийскэ уплъэк Іуныр Урысыем ичІыпІэ 80-мэ ащыкІуагъ, ахэм Адыгеири ахэтыгъ. Хэгъэгум итарихъкіэ шіэныгъэу яІэр къагъэлъэгъонэу Адыгэ къэралыгъо университетым студентхэр, кІэлэеджакІохэр ыкІи Іоф зышІэрэ ныбжьыкІэхэр къекІолІэгьагьэх. Тиэрэ ыпэкІэ я ІХ-рэ лІэшІэгьум къыщегъэжьагъэу непэрэ мафэхэм къанэсэу тарихъым къыубытыщтыгь. Ащ нэмыкІэу, ушэтынхэм ахэлэжьагъэхэм Адыгеим итарихъ фэгъэхьыгъэ упчІэхэми джэуапхэр къаратынхэ фэягъ.

-менже негиериминенифо кІи такъикъ 45-рэ тефагъ. Тэрэзэу къатыгъэ джэуап пэпчъ зы балл тефэщтыгь. Ушэтыныр рагъэжьэным ыпэкІэ ащ хэлажьэрэ пэпчъ зэдэгъэпкІагъэу гъэцэкІэнхэр къыратыгъэх, шапхъэу пылъхэри къыфаІотагъ.

ЗэхэщакІохэм зэралъытэрэмкіэ, проектым ишіуагъэ къэкІощт Хэгъэгум итарихъ цІыфхэр фэщагъэ хъунхэмкІэ ыкІи шъыпкъагъэ хэлъэу ар зэрагъэшІэнымкІэ.

Къэралыгъом джыдэдэм мэхьанэшхо реты Хэгъэгум итарихъ шъыпкъагъэ хэлъэу ныбжьыкІэхэм ягъэшІэгъэным. Аш къыпкъырык Іыхэзэ мы Іофтхьабзэри зэхащагь.

КІ уххэр мы илъэсыр имыкІызэ нафэ къэхъущтых.

Узщыгугъын плъэкІыщт политикхэм ахалъытагъ

Къэралыгъом иобщественнэ-политическэ Іофышіэхэм алъэныкъокіэ зэхагъэуцогъэ рейтингым пэрытныгъэ щиІыгъ Урысые Федерацием и Общественнэ палатэ исекретарэу, Урысые народнэ фронтым игупчэ штаб итхьамэтэгъоу Александр Бречаловым.

Ащ фэгъэхьыгъэ зэфэхьысыжьхэр ышІыгъэх социальнээкономическэ ыкІи политическэ ушэтынхэмкІэ Институтым. Организацием исайт зэритхагъэмкІэ, ушэтынэу зэхащагьэм 2015рэ илъэсым Іоныгъом къыщегъэжьагъэу тыгъэгъазэм нэс къыхеубытэ.

Александр Бречаловыр Адыгэ Республикэм ит поселкэу Лъэустэнхьаблэ къыщыхъугъ. 1990

1994-рэ илъэсхэм генералэу С.М. Штеменкэм ыцІэ зыхьырэ Пшызэ апшъэрэ дзэ училищым икурсант, 1999-рэ илъэсым Москва икъэралыгъо юридическэ Академие (МГЮА) щеджагь. Зэlухыгьэ lахьзэхэль

обществэу «Альфа Банкым» Іоф щишІагь, 2013-рэ илъэсым нэс ООО-у «Юниаструм Консалтинг» зыфиlорэм ипрезидент. Ащ дакІоу общественнэ Іофшіэнри чанэу егъэцакіэ. Предпринимательствэ ціыкіумрэ гурытымрэ ІэпыІэгъу афэхъугъэным фэгъэзэгъэ общественнэ организациеу «Опора России» зыфиюоэм ипрезидентыгь, Москва и Общественнэ палатэ хэтыгъ, УФ-м и Общественнэ палатэ и Секретарэу Іоф ышІагъ, нэмык лъэныкъохэми афэгъэзагъэу къыхэкІыгъ.

Джащ фэдэу УФ-м и Президент дэжь щызэхащэгъэ экономическэ советым, Урысыем и Правительствэ епхыгъэ комиссиехэм, нэмыкІхэм А. Бречаловыр ахэт. БэкІэ узщыгугъын плъэкІыщт политик анахь дэгъуи 100-мэ ахалъытэ.

(Тикорр.).

ЛъэсрыкІохэм апай

Мыекъуапэ иурам анахь кіуапіэхэм пэшіорыгъэшъ Іофтхьабзэу «Лъэсрыкіу» зыфиіорэр ащыкіуагъ. Республикэм и Къэралыгъо автоинспекцие иіофышіэхэр гъогурыкіоным ишапхъэхэр водительхэми, лъэсрыкІохэми зэраукъорэм лъыплъагъэх.

ГущыІэм пае, лъэсрыкІо зэпырыкІыпІэм водителыр къекІуалІэ зыхъукІэ, скоростым къыщигъэкІэнышъ, лъэсрыкІор блигъэкІынэу щыт. Ау, гухэкІ нахь мышІэми, машинэр зезыфэхэрэм ащыщыбэм тамыгъэхэр къырадзэрэп, скоростышхо аlыгъэу лъэсрыкlо зэпырыкlыпlэхэм арэчъэх.

Автоинспекторхэм зэдэгущы Іэгъухэр водительхэм задашіыхэм, мыщ фэдэ чіыпіэхэм къанэсыхэ зыхъукіэ скоростым къызэрэщагъэкІэн, нахь сакъыныгъэ ыкІи гулъытэ чан къызхагъэфэн зэрэфаер къафаютагъ. Сыда пюмэ зэпырыкіыпіэхэм кіэлэціыкіухэр къатехьэх, ахэм икъу фэдизэу зызэрагъэпсыщтыр ашІэрэп. ГъогурыкІоным ишапхъэхэр агу къагъэк ыжьынхэм пае инспекторхэм хэушъ- | хьафыкІыгъэу агъэхьазырыгъэ тхьапэхэр водительхэм афагощыгъэх.

КъыхэкІы бэрэ ежь лъэсрыкІохэми тэрэзэу гъогур зэпамычэу. «Зебрэр» къырамыдзэу, амыгьэунэфыгьэ нэмык чІыпІэмэ ащызэпырэ-

Іофтхьабзэм мурадэу иІагъэр гъогурыкІоным хэлэжьэрэ пстэуми шапхъэхэр амыукъонхэр, лъэсрыкІохэр зыхэфэрэ хъугъэ-шІагъэхэр къэмыгъэхъугъэнхэр ыкІи нахь макІэ шІыгъэнхэр

> ТРЭХЪО Байзэт ХэушъхьафыкІыгъэ батальоным иштаб иинспектор.

Ермэлыкъ зэхащэ

мэфэкІ мафэхэм Адыгеим икъэлэ шъхьаІэ ыкі инэмыкі чіыпіэхэм ермэлыкъхэр ащызэхащэнхэр хабзэ хъугъэ. АР-м экономикэ хэхъоныгъэхэмкІэ ыкІи сатыумкІэ и Министерств ахэм якіэшакіор. Республи-

Аужырэ уахътэхэм шэмбэт-тхьаумэфэ ыкіи хэмыгьэхъуагьэу ціыфхэм аіэкіэгьэхьэгьэным ар фытегьэпсыхьагь.

Джы зичэзыу мэфэкІ ермэлыкъыр къэкІорэ шэмбэт мафэм, тыгъэгъазэм и 26-м, Мыекъуапэ игупчэ щыкlощт. Ар анахь иныщтэу ыкіи уасэхэр бэдзэршіыпіэхэм анахь мэкіэщткэм къыщыдагъэкlырэ продукцием ыуасэ хэу ары министерствэм къызэрэщаlуагъэр.

Гъомылэпхъэ зэфэшъхьафыбэ ащ къытыралъхьанэу ежэх. ГъомылэпхъэшІ ыкІи мэкъумэщ хъызмэтшІапІэу Адыгеим итхэм, фермерхэм япродукцие ащ щыІуагъэкІыщт, тучан зэфэшъхьафыбэ щыщэщт.

Ермэлыкъыр урамэу Советскэм щыщэу урамхэу Победэмрэ переулкэу Красноармейскэмрэ азыфагу къыриубытэрэм щызэхащэщт, сыхьатыр 9-м къызэјуахынышъ, сыхьатыр 14-м нэс кющт.

Къэлэдэсхэр ащ къырагъэблагъэх!

УСТЭКЪО ХЬАСЭНТАЛ ЗЭЧЭРЫЕ ЫКЪОР КЪЫЗЫХЪУГЪЭР ИЛЪЭС 80 МЭХЪУ

Адыгеир, мыр о уикІэлэ піугъ!

Устэкъо зэшъхьэгъусэхэу Зэчэрыерэ Асыетрэ ялэжьэкІо унагьо нэбгыриплІ къихьогъагъэр: апхъу нахыжъэу Муслъимэт ыкІи акъуищуу Барыч, Хьасэнтал, Мыхъутар. Ятэу Зэчэрые 1942-рэ илъэсым, ыныбжьыкІэ къытефэу щымытыгъэми, фронтым кІогъагъэ. 1943-рэ илъэсым жъоныгъок Тэ мазэм Харьков дэжь ик Іодык Іэ хъугъэр амыш Іэу шыфэхыгъ.

ЗэкІэ ялъфыгъэхэм япІунлэжьын янэу Асыетрэ ыпхъу нахьыжъэу Муслъимэтрэ атегъэкІагъэ хъугъэ. Устэкъохэм яунагъуи зэо илъэс къинхэр, зэоуж Іаехэр, нэмыкі ціыфыбэм афэдэу, къызэпачыгъэх. Муслъимэт Іэтэхъуагъ Краснодар дэт заводэу Сединым ыціэкіэ щытым Іоф щишіэ зэхъум. Мафэ горэм хьалыгъу карточкэу къыратыгъэр шlуатыгъугъ, ащ кІэхэкІыгъэр макІэп. Нэпсыр къетэкъохэу гъырэ пшъашъэм урыс бзылъфыгъэу карточкэмкІэ хьалыгъур къязытыщтыгъэр къеупчіыгъэти къыщышіыгъэмкіэ,

ІэкІапэ къэубгъу, — къыриІуагъ

кІочІэшхоба! Оккупациери къызэпичыгъ унагъом. КІалэхэр, ясабыигъэ емылъытыгъэу, хъупхъэу Афыпсыпэ колхозым щылажьэщтыгъэх. Асыет емыджэгъагъэми, ыгукІэ ышІэщтыгъ, къыгурыІощтыгь гъэсэныгъэ икlалэхэм ягъэгъотыгъэн зэрэфаер, шІэныгъэ яІэмэ, ашъхьэ аІыгъыжьын зэралъэкІыщтыр. ИкІалэхэми ар агуригъэІоныр, зэхаригъэшІыкІыныр иамал къыхьыгъ. ПлІыми апшъэрэ гъэсэныгъэ зэрагъэгъотыгъ, АдыгеимкІэ Устэкъохэм яунагъо ащкіэ анахь зэлъашіэхэрэм ащыщ хъугъэ.

хэр Адыгеим ипартийнэ-комсомольскэ Іофыгьо ин фэгъэ-

Муслъимэт иІофшІэн илъэс-– Моу ащыгъум уиджэнэ

Хьасэнтал научнэ ІофшІэгьэ хэутыгъи 150-м нахьыбэ и І — иучебникхэр, иметодическэ ІэпыІэгьухэр, инаучнэ статьяхэр непи анахь агъэфедэхэрэм ащыщых.

ыкІи ежь иІахь къыгуичи къырилъхьагъ, нэмыкІхэри (щытыгъэхэри) аущтэу зекІуагъэх. Пхъур къэкІожьи, хъугъэр янэ фиlотагъ, ащи ынэпсхэр къышІокІуагъэх ыкІи къыІуагъ: «Джы сэшІэ зы къиныгъуи, зы пыйи тырикІын зэримылъэкІыщтыр!» ГукІэгъуныгъэр

зэгъагъэх, Барыч — фотожурналистыгь, ТАСС-м ивнештатнэ корреспондентыгъ, анахыжІэу Мыхъутар Москва ГИТИС-р къыщиухыгъ, Адыгэ Республикэм инароднэ артист.

Ау шъыпкъэм тетэу угущы-Іэн хъумэ, анахь зэлъашІэ хъугъэр Хьасэнтал. Тыгъэгъазэм и 25-м ар къызыхъугъэр илъэс 80 мэхъу. Хэта зышІагьэр зэоуж илъэс къинхэм Псэйтыку къуаджэм къыдэкІыгъэ адыгэ кІэлэцІыкІур хэгьэгум щызэлъашІэрэ физик хъущтмэ, егъэджэн тхылъхэр ыкІи физикэмкІэ лабораторнэ-курсовой гьэцэкіэнхэмкіэ автор хъунышъ, ахэмкіэ ціыф мин пчъагъэхэр хэгьэгум физикэмкІэ ыкІи технологиякІэхэмкІэ щырагъэджэщтхэмэ. Афыпсыпэ гурыт еджапІэр къызеухым, Хьасэнтал Адыгэ къэралыгъо кІэлэегъэджэ институтым ифизикэматематическэ факультет чІэ-

хьагъ, щеджагъ, къыухыгъ. Илъэситфэ фэтэрым исыгъ общежитием чІыпІэ щыримыІэу. Дэгъоу уеджэн фэягъэ стипендиер къыуатыным пае. ИеджэнкІи. факультетым иобщественнэ щы акіэ зэрэхэлажьэрэмкІи сыдигъуи щысэтехыпІагъ.

ШІэныгъэ дэгъухэр зэриІэхэм ыкІи физикэр зэрикІасэм -игиф меІльждэ тысуч менИ кэмкІэ кІэлэегъаджэу ыщагъ, илъэситІо ащ Іоф зыщишІэгьэ уж Москва дэт станкоинструментальнэ институтым (Станкин) чІэхьагъ. Профессорэу А. С. Ахматовым, физикэмкІэ кафедрэм ипащэ, иаспирант мэхъу. 1965-рэ илъэсым техни-

ческэ шІэныгъэхэмкІэ диссертациер къыгъэшъыпкъагъ. ПсынкІэ машинэ зекІоным, автомашинэ щэрэхъхэм язытет нахьышІу шІыгьэным, «гьэмэфэ» ыкІи «кІымэфэ» уахътэхэм ялъытыгъэу тхъоу машинэм рагъахъорэр, хьашъор зыфэдэнхэ фаер, ащкІэ механизмэхэр ыушэтыгъэх, щэе в мехие в мехи ахэм акlыlу тельэшьогьэ пlyaкІэ иІэныр (пленкэр зыфэдэн нымкІэ ифакультет идеканэу агъэнэфагъ. ШэнышІоу, зафэу ыкІи цІыфышІоу зэрэщытым, ІофымкІэ пытагъэ зэрэхэлъым апае студентхэм Хьасэнтал якІэсагъ. Ымакъэ Іэтыгъэу гущыІэу зэхахыгъэп. ФизикэмкІэ зипэщэ кафедрэм зиштагъ, мы илъэсхэм Хьасэнтал иегъэджэн шІыкІэ-хабзэхэри къэнэфагъэх, шІэныгъэшхохэр ІэкІэлъхэу щытыти, студентхэр дахэу зылъищэ-

ШэнышІоу, зафэу ыкІи цІыфышІоу зэрэщытым, ІофымкІэ пытагъэ зэрэхэлъым апае студентхэм Хьасэнтал якІэсагь.

фаер), законэу зэщыхъорэ пкъыгъуитlум къяхъулlэрэр зыгъэунэфыгъэм — Амонтон-Кулон иеу, лІэшІэгъуищ хъугьэу агьэфедэрэм — Устэкъом нахьышІум ылъэныкъокІэ хахъо фишіыгъ.

Молекулярнэ механизмэр иІэубытыпІэу (мы ІофыгъомкІэ щтыгъэх. ИІофшІэнкІэ Устэкъом анахь къышъхьапагъэр ежьым кІэлэегьэджэ дэгьухэр, Шъаукъо Мыхъутарэ Хьаджэбэч ыкъом фэдэу (Адыгэ къэралыгьо кІэлэегьэджэ институтым ифизмат идеканыгъ) зэриІагъэхэр ары.

Станкиным къыщыІэкІэхьэ-

гьэ къулайныгьэр нэмык еджэпіэшхом — коммунальнэ хъызмэтымкіэ ыкіи псэолъэшіынымкІэ Московскэ академием къыщышъхьапэжьыгь, 1982-рэ илъэсым ащ кІожьыгьагьэ. 1984-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу идунай еухыфэ (илъэс 75-рэ къыгъэшІагъ) физикэмкІэ кафедрэм иІэшъхьэтетыгь.

Хьасэнтал научнэ ІофшІэгьэ хэутыгъи 150-м нахьыбэ иІ — иучебникхэр, иметодическэ ІэпыІэгъухэр, инаучнэ статьяхэр непи анахь агъэфедэхэрэм ащыщых. Егъэджэн ІофымкІэ Хь. Устэкъом иучебникхэм ауасэ къыщыкІэрэп,

Устэкьо Хьасэнтал гъучІ зэфэшъхьафхэр зэщыхьохэ хьумэ къяхъулІэрэр зэхифыгъ, зэригъэшІагъ, ащ пэІухьэрэ е текІодэрэ кІуачІэм ыкІи коэффициентхэм яльытыгьэу давлениер зыфэдизыр рыбгъэунэфынэу формулэ къызэрыкІор къыгъотыгъ.

кафедрэм пащэ фэхъугъ ыкІи ащ дыкІыгьоу, ежь зыщеджэгъэ институтым приборшІы-

шІуагъэ хэлъэу илъэсыбэрэ

Станкиным илабораториеу профессорэу А. С. Ахматовыр зипэщагьэм Іоф ышІагь), Устэкьо Хьасэнтал гъучІ зэфэшъхьафхэр зэщыхъохэ хъумэ къяхъулІэрэр зэхифыгъ, зэригъэшІагъ, ащ пэјухьэрэ е текјодэрэ кјуачіэм

ыкІи коэффициентхэм ялъытыгъэу давлениер зыфэдизыр рыбгъэунэфынэу формулэ къы-

зэрыкІор къыгъотыгъ. Диссер-

тациеу ащ Станкиным къыщи-

ушыхьатыгьэр наукэмкІэ мэ-

хьанэшхо зиІагь. АдыгэхэмкІэ

апэрэу Устэкъор техническэ

шІэныгьэхэмкІэ кандидат хъугьэ.

Іофыгьоу зыпыльыгьэм икуугьэ

къыдалъыти, шІэныгъэлэжь Со-

ветым хэтхэм мы ІофшІэгъэ

дэдэм пае докторыцІэр фэб-

гъэшъуашэми тефэу алъытэгъагъ.

Ау ежь Устэкъор ащ езэгъы-

гъэп. Хьасэнтал хэгъэгум ишІэ-

ныгъэлэжьхэм дэгъоу ашІэ-

бэ темышіагъэу физикэмкіэ

ШІэныгъацІэр иІэ зыхъугъэм

щтыгъ.

иаужырэ учебникэу «Курс физики для инженерных специальностей вузов» зыфиlорэр 2010-м къыдэкІыгъ, лІэнкІэ бэ къэмынэжьыгъэу.

Устэкъо Хьасэнтал научнэ--ережен и пороживание порожение порожения в порожения и порожения в порожения кІагъ илъэс 30-м ехъум, УФ-м и Апшъэрэ аттестационнэ комиссие иушэтэкІо Совет иученэ секретарыгъ, дэгъоу зэшІуихыщтыгъ, Темыр Кавказым щыщхэу шІэныгъэм зезыпхымэ зышіоигъохэр еуалІэщтыгъэх, ежьыри къадеІэщтыгъ.

Наукэм ихэгъэхъон иІахь инэу хэлъым щытхъуцІэу «Урысыем апшъэрэ сэнэхьат гъэсэныгъэмкІэ иІофышІэ гъэшІуагь» зыфиІорэр къыкІэкІуагь, УФ-м гъэсэныгъэмрэ шІэныгъэмрэкІэ и Министерствэ ищытхъу тхылъхэр бэу иlагъэх.

Къинхэм къамыгъэуцоу, ащымыщтэу, щыІэныгъэр лъэшэу зикіэсэгъэ ціыфыгъ ар. 2010-рэ илъэсым имэзае ишъхьэгъусэу Ольгэ, Московскэ заводхэм ащыщ «оборонкэмкіэ» иконструктор шъхьэіагь, идунай ыхъожьыгъ. Ар Хьасэнтал къин къыщыхъугъ. Икlалэу Юрэ Губкинскэ институтыр къыухыгъ, предприниматель, инысэу Риммэ ыкІи ыкъорэлъфэу Анастасие цашІэх. Устэкъор Москва зыщагъэтІылъыгьэ мафэм къырахьылІэгьэ къэгъэгъэ блэрхэм ашыш мырэущтэу тетхэгьагь: «Выдаюшемуся деятелю науки России Х. З. Устоку». Москва ишІэныгъэлэжьхэм, ВАК-м иІофышІэхэм тичІыпІэгъу наукэм хахъоу фишІыгьэм, Урысыем зыкъызэрэригьэІэтыгьэм джащ фэдэ уас фашІыгьэр.

АЦУМЫЖЪ Казбек. Тарихъ шіэныгъэхэмкіэ доктор.

Хэутыным фэзыгъэхьазырыгъэр МАМЫРЫКЪО Нуриет.

♦ ИСКУССТВЭР — ТИБАИНЫГЪ

ШэнышІу зэрэхъугъэу, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо академическэ лъэпкъ къэшъоко ансамблэу «Налмэсым» илъэсым иаужырэ мафэхэм зэфэхьысыжь концертхэр Мыекъуапэ къыщитыгъэх.

Лъэпкъхэм язэхэщакІоу, ти «НАЛМЭС»

Дунэе фестиваль-зэнэкъокъухэм апэрэ чІыпІэхэр «Налмэсым» къащыдихыгъэх, тиреспубликэ итын анахь лъапІэу медалэу «Адыгеим и Щытхъузехьэр» къыфагъэшъошагъ. Пчыхьэзэхахьэр зезыщагъэу, Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артисткэу АфэшІэгьо Фаинэ къызэрэхигьэщыгьэу, Урысыемрэ Китаимрэ культурэмкІэ язэпхыныгъэхэр гъэпытэгъэнхэм «Налмэсыр» чанэу хэлэжьагь. Ансамблэр мэзитly фэдизрэ Китаим щыІагъ, концертхэр къыщитыгъэх. Тиартистхэм осэ ин къафашІыгъ, 2016-рэ илъэсым концертхэр зэхищэнхэу ятІонэрэу рагьэблэгьагь. Тильэпкъэгъухэу Германием исхэм я Адыгэ Хасэ кІэщакІо зыфэхъугъэ фестивалым «Налмэсыр» щыlагь, тиреспубликэ ыцІэ дахэкІэ къалэу Штутгарт щигъэlугъ. Ансамблэм икъэбар гушІуагъохэм ащыщ къэшъуакІохэу Хъут Сусанэрэ Къулэ Мурадинрэ Адыгэ Республикэм изаслуженнэ артист зэрэхъугъэхэр.

Студентхэм я Дунэе зэlукlэгьоу Мыекъуапэ щызэхащагъэм, Адыгеим имэфэкіхэм, нэмыкіхэм «Налмэсыр» ахэлэжьагь. ИскусствэхэмкІэ колледжэу У. Тхьабысымэм ыцІэкІэ щытым студент 20 щеджэнэу аштагъ, ахэр «Налмэсым» фагъэхьазыры-

Концертыр

Пчыхьэзэхахьэр къашъоу «Зэфакly» зыфиlорэмкІэ «Налмэсым» ыублагъ. Артистхэу Хьакъуй Анжеликэ, Жъудэ Мадинэ, Къулэ Адэмыр, Іэшъынэ Руслъан кІэщакІохэу едзыгъор дахэу къашіыгъ. Лъэпкъ шъуашэхэр кіэракіэх, къашъом тамэу ратырэм зырагъэІэтызэ, нахь лъэгъупхъэ мэхъух.

Пэсэрэ адыгэ къашъоу «Ислъамыер» Бэрзэдж Дианэрэ Бахъукъо Адамрэ узыІэпищэу къашІыгъ. Сэе фыжь кІэракІэр Дианэ къызэрекІурэм дакіоу, нэгушіоу къашъом купкіэу иіэр

къызэlуехы. ИІэпэlэсэныгъэкlэ къэшъуакІохэм къахэщырэ Бахъукъо Адамэ «Ислъамыер», фэшъхьафхэри дэгъоу къешІых. Пчыхьэзэхахьэм анахьыбэрэ Іэгу зыфытеуагьэхэр къыхэгьэщыгьошІоп - зэкІэми щытхъур яфэшъуаш.

Арэу щытми, Бахъукъо Адам, Къулэ зэунэкъощхэу Мурадинрэ Адэмыррэ, Шагудж Батурай, Симболэт Бислъан, Бэрзэдж Сыхьатбый, Бэрзэдж Дианэ, Хьакъуй Анжеликэ, Ахътэо Беллэ, Едыдж Гушъао, нэмыкіхэм аціэхэр къетюхэ тшюигьу, залым чюсыгьэхэм къэшъуакІохэр нахьышІоу ашІэнхэм фэші.

«ЗекІо зыгъэлъат», «Уджхэр», «Тыргъэтау», «Къашъо», «Лъэпэчlас» зыфиlохэрэр, абхъаз ныбжьыкІэ къашъор, зэкъошныгъэм фэгъэхьыгъэхэр, оркестрэм иорэдышъохэр, шыкІэпщынэо кІэлэеджакІоу Гъогьо Дамир, орэдыІоу Даутэ Сусаннэ, шъонтырпаохэр, фэшъхьафхэр искусствэм пыщагъэхэм агу рихьыгъэх.

Еплъыкіэхэр

Чэмышьо Гъазый. Ащ зэрилъытагъэмкІэ, «Налмэсым» итворчествэ хегъахъо. Ишэн-хабзэхэр къыгъэгъунэхэзэ, ыпэкІэ лъэкІуатэ. Къашъоу «Зыгъэлъатэм» артистхэм къыщагъэлъагъо лІыгъэу ахэлъыр, гушъхьэ кіуачіэу яіэр, лъэпкъ искусствэр пэсэрэ лъэхъаным къыщыублагьэу зэрэбаир. «Налмэсыр» Іхимен дитшетоІхиаледев идижд къашъохэм къахэщы.

Ольга Кузьминар, Янина Новиченкэр, Раиса Лазаревар Мыекъуапэ щэпсэух:

«Налмэсыр» тыгу рехьы. Лъэпкъхэр зэфэзыщэрэ ансамблэу тэльытэ, концертым тыдэгу-Іэээ тыкъэкІуагъ, тиІахьылхэр хэдгъахьэхэ тшІоигъу.

Унэрэкъо Бэйзэхъан, Хьаткъо Акъым, Едыдж Турыл, Тыркуем къикіыгьэх, Адыгэ къэралыгъо университетым яшіэныгъэ щыхагъахъо:

— Тыркуем тыщыпсэузэ, «Налмэсым» теплъэу къыхэкІыгъ.

культурэу тиІэр концертым къыщагъэлъагъо. Тиныбджэгъухэм къафэтІотэжьынэу тлъэгъугъэр бэ.

Мырзэ Суанд, Хьадпэшьо Марин, Къумпіыл Тіахьир, льэпкъ искусствэр ашіогьэшіэ-<u>гъон, ныбжьыкlэх.</u>

 ТущыІэ згъотырэп сыгу илъыр къызэрэсІощтыр, «Налмэсым» сыкъызэрэщытхъущтыр, elo TI. КъумпІылым. — Бэрэскэжъыем щыІэщт концертми теплъынэу тыфэягъ, ау Лъэпкъ театрэм пчыхьэзэхахьэу щыкІощтым тыхэмылажьэ хъущтэп.

Суандэрэ Маринэрэ Тіахьирэ дырагъэштагъ, лъэпкъ зэфэшъхьафхэр концертым зэрэщалъэ-

цертым сыкъэкІуагъ, синэІуасэу сызыlукlагъэр макlэп. Мыщ фэдэ концертхэр нахьыбэрэ къагъэлъэгъонхэу гъэзетым къэптхынэу сыфай.

«Налмэсым» ихудожественнэ пащэу Хъоджэе Аслъан пчыхьэзэхахьэм хэлэжьагъэхэм, республикэм и эшъхьэтетхэм зэрафэразэр къыІуагъ.

Республикэм культурэмкІэ иминистрэу Къулэ Мыхьамэт, ащ игуадзэхэу Нафиса Васильевар, ШъэуапцІэкъо Аминэт концертым еплъыгъэх. Искусствэм пыщагъэ-

Икъашъохэр дахэх, тарихъэу,

гъугъэхэр лъэшэу ягуап.

Хъуажъ Аслъан, Улапэ щэп-

Сиlахьылхэр сигъусэхэу кон-

хэм гущыlэгъу афэхъугъэх.

• БАСКЕТБОЛ. УРЫСЫЕМ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

Воронеж ыуж Курск

Телефонкіэ къытыгъ. «Согдиана-СКИФ» Воронеж — «Динамо-МГТУ» Мыекъуапэ — 85:94. Тыгъэгъазэм и 22-м Воронеж щызэlукlагъэх.

Апэрэ ешІэгьоу Воронеж щыкІуагьэр 80:69-у «Динамо-МГТУ-м» къыхьыгъ. Адыгэ Республикэм изаслуженнэ тренерэу

Андрей Синельниковым тызэрэщигъэгъозагъэу, ятІонэрэ зэІукІэгъур командэхэм нахь къяхьылъэкІыгъ. Хъурджанэм Іэгуаор Тренер шъхьаІэу, бэрэ зэрэрадзэрэм къыхэкІэу, зэіукіапіэм нахь пхъашэу щызэпэуцужьыгъэх. Аужырэ такъикъхэм Адыгеим ибаскетбол командэ ухъумэн Іофыгьохэр нахьышІоу ыгьэцэкІагьэх, бысымхэм зэратекіощт шіыкіэр къыгъотыгъ.

2015 — 2016-рэ илъэс ешІэгъум «Динамо-МГТУ-м» зэlукlэгъу 14 иІагъ, зэкІэми текІоныгъэр къащыдихыгъ. Командэм икапитанэу Артем Гапошиным, Николай Ереминым, Максим Абызовым, Илья Хмарэ, нэмыкіхэм яіэпэіэсэныгъэ тегъэгушхо. Тиешlaкloхэр финалым хэфэнхэм фэбанэх.

Тыгьэгьазэм и 24 — 25-м «Динамо-МГТУ-р» «Русичи Курскэм» Курскэ щыдешІэщт. Бысымхэр купым анахь щылъэшхэм зэращыщхэр къыхэдгъэщызэ, къэбар гушІуагьохэм тяжэщт.

> НэкІубгъор зыгъэхьазырыгъэр ЕМТІЫЛЪ Нурбый.

Зэхэзыщагъэр ыкІи къыдэзыгъэкІырэр:

Алыгэ Республикэм лъэпкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыісэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэщыІэр: 385000,

къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр: приемнэр:

52-16-79, редактор шъхьаІэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44, редактор гуадзэрпшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр: 52-16-77.

E-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын ІофхэмкІэ, телерадиокъэтынхэмкІэ ыкІи зэлъы-ІэсыкІэ амалхэмкІэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чІыпІэ гъэІорышІапІ, зэраушыхьатыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

OAO-y «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

> ЗэкІэмкІи пчъагъэр 3250 Индексхэр 52161 52162 Зак. 1044

Хэутыным узщыкІэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00 ЗыщыкІэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00

> Редактор шъхьаІэр Дэрбэ Тимур

Редактор шъхьаІэм иапэрэ гуадзэр

МэщлІэкъо Саид

ПшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр ЖакІэмыкъо Аминэт